

חבל נחלתו

סימן לז

האבקה שני מיני אילני סרק

- שאלה**
- האם מותר להאביק שני סוגי דקלים לנוי כאשר פירותיו של אחד מהם נאכלים בחו"ל ע"י הדחק?¹
- תשובה**
- א. בדקלים יש עץ נקבי ועץ זכרי. האבקה מפרחי העץ הזכרי מפרה את פרחי העץ הנקבי ומהם נוצרים הפירות² על העץ הנקבי, ובתוכם גרעיני הדקל אותם ניתן לזרוע ולגדל לעצים³.
- ב. מותר להרכיב עץ סרק על עץ סרק⁴ ויש מחמירים. ג. במקרה הנוכחי קיים ספק אם אחד האילנות הוא עץ פרי מחמת שפריו אינו נאכל בארצנו. ד. ספק נוסף הוא האם האילנות הם מאותו מין (תמר) או שאינם מאותו מין. ה. נכרי מותר להרכיב סרק על מאכל ולהיפך⁵. ה. הגדרת המינים האסורים בהרכבה שונה בין ישראל ובין נכרי⁶. ולכן נראה

1. לא ראיתי את הדקלים והשאלה נבדקת עקרונית עפ"י המידע שמסר המגדל.
2. רש"י (פסחים נו ע"א) ורע"ב (פסחים פ"ד מ"ח) כתבו שהזכרי נותן את הפירות. במונחים של ימינו הזכרי הוא בעל האבקה – הזרעים, והוא מפרה את הפרח הנקבי ממנו גדל הפרי. בימינו ההאבקה נעשית בצורה מלאכותית, בימי חז"ל היו נוטעים את הדקלים הזכרים במרכז ומסביבו עצי נקביים וההפריה היתה ע"י הרוח.
3. עי' במדבר רבה (פר' ג).
4. נאמר בספרא קדושים (פר' ב, יז): "מנין שאין מרכיבים עץ סרק על גבי עץ מאכל ולא עץ מאכל על גבי עץ סרק ולא עץ מאכל על גבי עץ מאכל תלמוד לומר את חוקתי תשמור". וכן ביר' כלאים (פ"א ה"ז). ובתשובות הגאונים (תשובות רב נטרונאי גאון (ברודי [אופק] י"ד ס' רעב וכן בתשובות הגאונים החדשות – עמנואל [אופק] ס' קפד) אסרו עץ סרק בעץ פרי ולהיפך וכן בסה"י (חידושים ס' תקכ).
5. והר"ש (כלאים פ"א מ"ז) כתב: "משמע דעץ סרק אעץ סרק לא אסיר מדלא תני ליה ושמה ה"ט כיון דעץ סרק ניהו אפי' מין בשאינו מינו כחד מינא חשיב, ואית ספרים דגרסי שאין מרכיבין אילן סרק על עץ סרק ועל עץ מאכל". וכ"כ הרא"ש (כלאים פ"א מ"ז) וסיים: "ומסתבר כגירסא ראשונה דעץ סרק כיון שאינו פרי כחד מינא חשיב".
6. אולם הבית יוסף (יר"ד ס' רצה) לאחר שהביא דברי הר"ש והרא"ש כתב: "ומדברי רבינו (=הטור) כאן נראה כן שלא כתב דסרק על גבי סרק אסור אבל ממה שכתב לקמן סרק על גבי סרק והוא מינו מותר משמע דבשאינו מינו אסור". וא"כ אף סרק בסרק בשאינו מינו אסור. וכן כתב להחמיר לדינא בשו"ת ציץ אליעזר (ח"א ס' טז) עפ"י חכמ"א ושו"ת חת"ס (יר"ד ס' רפז) ותפא"י (עה"מ). ובשו"ת בצל החכמה (ח"ה ס' יג) כתב שאף המחמיר בהרכבת סרק בסרק מותר לקיימו אפילו אם הרכיב ישראל.
5. שו"ת משפט כהן (סי' כד, ה) עץ הדר (פ' לז), שו"ת בצל החכמה (ח"ה ס' יג).
6. שו"ת משפט כהן (סי' כד, ה) עץ הדר פ' לו, לז).

חבל נחלתו

שלנכרי הם נחשבים כמין אחד. וכיון

שנכרים מבצעים את ההכלאה ושני

האילנות שייכים למיני הדקלים ניתן

להקל בהכלאה על ידי נכרים.

ו. נחלקו האחרונים האם הכלאה

נכללת בהרכבה⁷, ולכן ניתן להקל

בהכלאה ע"י נכרים.

מסקנה

מותר להכליא (האבקה מעץ זכרי לעץ

נקבי) דקלים לנוי אפילו הם מזנים שונים

ע"י נכרי.

סימן לח

חמשת מיני דגן בכלאי הכרם

שדוקא זוגות אלו אינם כלאים זה בזה.

אבל חייטים עם כוסמין הם כלאים וכן

שעורין עם כוסמין ושיפון וכד'.

ב. הרמב"ם (הל' כלאים פ"ה ה"ב) פסק

שעוברים על כלאי הכרם מן התורה בכל

מיני ירקות, ולפי שיטתו אין משמעות לכל

הבירור. כיון שבין אם חמשת מיני דגן

באים כדגן או כירק אסורים בכרם.

ג. אמנם בספר יראים (סי' עו) כתב:

"ומתסרי באכילה, דכתיב לא תזרע כרמך

כלאים פן תקדש וגו' ודרשינן פן תוקד [אש]

ותניא נאמר כאן קדש ונאמר להלן קדש מה

להלן איסור הנאה אף כאן איסור הנאה

ובכלל הנאה ישנו לאיסור אכילה. ואמרינן

במנחות פ"ב [ט"ו ב'] קנבוס ולוף אסרה

תורה שאר זרעים דרבנן. פי' קנבוס ולוף

לבד ה' המינים. וטעמא דכתיב לא תזרע

כרמך כלאים, פי' לא תזרע זרעים הדומים

שאלה

האם איסור זריעת שאר מיני דגן

(כוסמין שבולת שועל ושיפון) בכרם הוא

כחייטים ושעורים או שדינם כירקות?

תשובה

א. נאמר במסכת פסחים (לה ע"א וכן

במנחות ע ע"א): "תנא: כוסמין מין חייטין,

שיבולת שועל ושיפון – מין שעורין".

ובארו בירושלמי ובעקבותיו בראשונים

שהמדובר לגבי הצטרפות עיסות של אדם

אחד להפרשת חלה אם נגעו העיסות זו

בזו.

לעומת זאת לגבי כלאי זרעים נאמר

במסכת כלאים (פ"א מ"א): "החטים והזונין

אינן כלאים זה בזה, השעורים ושבולת שועל

הכוסמין והשיפון".

ובארו בירושלמי שהמדובר בזוגות

7. בפסחים (פ"ד מ"ט) נאמר בדקלים הרכבה וכתבו המפרשים שהיא האבקה בידיים ע"י תחיבת

הפרח הזכרי ליד הפרחים הנקביים (עי' פה"מ לרמב"ם שם, פר"ח פסחים נו ע"א, ערוך ערך נסן).

אמנם האחרונים חלקו האם הפריה במין על שאינו מינו כלולה בהרכבה שאסרה תורה. הגר"ש

ישראלי (התורה והארץ ג עמ' 121) והגרש"ז אוירבאך (הו"ד בספר ארבעת המינים עמ' קפב)

סברו שאין זו הרכבה של תורה. והחזו"א (כלאים סי' ב, טז) כתב שאסור באילן. ועי' שו"ת מנחת

שלמה (תנינא סי' ק ד"ה בענין שאלתו) שמשמע לאיסור.